

**Recenzja osiągnięć Pani dr Agnieszki Iwanickiej,
ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika
wykonana na zlecenie Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
reprezentowanego przez Prof. dr. hab. Ryszarda Naskręckiego**

1. Uwagi wstępne

Przygotowana przeze mnie poniższa recenzja została sporządzona na pisemną prośbę Przewodniczącej Rady Naukowej Dyscypliny Pedagogika Pani Prof. dr hab. Agnieszki Cybał-Michalskiej, zawartej w piśmie z 9 lipca 2020 r. Zgodnie z uchwałą nr 042/2019/2020/RNDP Rady Naukowej Dyscypliny Pedagogika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu z dnia 8 lipca br. – zostałem wskazany jako recenzent w postępowaniu habilitacyjnym Pani dr Agnieszki Iwanickiej.

2. Najważniejsze fakty z życiorysu zawodowego Habilitantki

Pani dr Agnieszka Iwanicka swoje zawodowe losy związała z Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Tam, na Wydziale Studiów Edukacyjnych w roku 1999 na podstawie pracy pt. „Wpływ liderów zespołów młodzieżowych na kształtowanie się postawy aktywnego odbiorcy kultury” (promotorem pracy był prof. UAM, dr hab. Wojciech Skrzydlewski) uzyskała tytuł magistra pedagogiki. Bezpośrednio po uzyskaniu magisterium kontynuowała naukę na studiach doktoranckich na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM. Po ich ukończeniu w roku 2004 na tym samym Wydziale i pod kierunkiem tego samego promotora, po obronieniu rozprawy pt. „Wpływ środków masowego komunikowania na poziom aktywności kulturowej młodzieży” uzyskała stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki.

Tam też od 1 października 2005 r. podjęła pracę w ówczesnym Zakładzie Technologii Kształcenia (obecnie jest to Zakład Edukacji Medialnej) na stanowisku adiunkta, na którym pracuje do chwili obecnej.

Habilitationka wykazuje duże zaangażowanie w proces własnego rozwoju naukowego i pedagogicznego warsztatu – w roku 2017 na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM ukończyła z wynikiem bardzo dobrym studia podyplomowe w zakresie Zintegrowanej Edukacji Przedszkolnej i Wczesnoszkolnej, co ma bezpośredni związek z podjętą w monografii habilitacyjnej tematyką. Ukończyła też kilka innych kursów, warsztatów i szkoleń, m.in. w zakresie Krajowych Ram Kwalifikacji (2011), podstaw e-learningu (2012), wykorzystywania koncepcji Planu Daltońskiego w edukacji wczesnoszkolnej (2016), pierwszej pomocy (2017), wykorzystywania tablicy interaktywnej (2019) oraz 10-godzinny kurs dotyczący elementów programowania w nauczaniu przedszkolnym i wczesnoszkolnym (2019).

Pełny wykaz ukończonych kursów i szkoleń zawarty jest w autoreferacie. Niewątpliwie Pani dr A. Iwanicka jest znakomitym przykładem nauczyciela akademickiego nieustannie doskonalącego swoje kompetencje, przy czym – co szczególnie istotne – czyni to z silnego imperatywu wewnętrznego i naukowej pasji.

3. Ocena osiągnięć naukowych Kandydatki

Zainteresowania naukowe Habilitationki od czasów studenckich są bardzo konsekwentne – dotyczą interakcji między twórcami a odbiorcami kultury. Początkowo były związane z szeroko rozumianą kulturą, by wraz z rozwojem technologii i zachodzącymi przemianami społeczno-kulturowymi coraz silniej ogniskować się na oddziaływaniu mediów elektronicznych i ich percepcji wśród przedstawicieli młodego pokolenia. To rozszerzenie zainteresowań było naturalną konsekwencją rozwoju Internetu, który stał się głównym medium upowszechniania kultury popularnej.

Z perspektywy czasu zainteresowania naukowe Pani dr A. Iwanickiej można zaliczyć do dwóch nurtów pedagogiki medialnej – pierwszego, związanego z kulturą popularną i oddziaływaniem środków masowego komunikowania na odbiorców oraz drugiego, silniej interaktywnego, związanego z edukacją medialną i wpływem narzędzi technologii

informacyjno-komunikacyjnych na funkcjonowanie współczesnych dzieci i młodzieży. Tę drogę rozwoju naukowego odzwierciedlają kolejne publikacje Habilitantki – od pracy magisterskiej, przez rozprawę doktorską i kolejne artykuły (np. A. Iwanicka, *Radio formatowe w eterze i w sieci* w: W. Strykowski (red.), *Media a edukacja – od nowych technik nauczania do edukacji wirtualnej*, Wydaw. eMPI², Poznań 2006; A. Iwanicka, *Kultura popularna kulturą recyklingu – casus muzyki rozrywkowej*, w: P. Dudek, M. Kuś (red.), *Zawartość mediów masowych: od kultury popularnej, przez studia genderowe, do języka komunikowania*, Wydaw. Adam Marszałek, Toruń 2010; A. Iwanicka, *Edutainment – sposób na edukację w dobie kultury popularnej*, w: W. Jakubowski, D. Hejwosz (red.), *Kultura popularna – tożsamość – edukacja*, Impuls, Kraków 2010; czy też: A. Iwanicka, *Neoradio – koniec radia, jakie znamy?*, „Studia Edukacyjne” 2012, nr 23, Wydaw. Naukowe UAM, Poznań 2012).

Nowsze publikacje są związane z drugim nurtem zainteresowań naukowych Habilitantki – edukacją medialną i wpływem narzędzi TIK na funkcjonowanie dzieci i młodzieży. W tym też okresie pojawiają się teksty związane z zagrożeniami płynącymi ze strony mediów elektronicznych, głównie Internetu. Pragnę podkreślić, że Habilitantka przyjmuje bardzo rozsądne i wyważone naukowo stanowisko, zakładające, że mimo związanych z mediami zagrożeniami, posiadają one ogromny potencjał edukacyjny i są przydatne w procesie wspomagania uczenia się oraz rozwoju różnorodnych kompetencji. Habilitantka wykazała tu 1 monografię autorską (wskazaną jako osiągnięcie habilitacyjne), 1 pracę pod swoją redakcją naukową (Iwanicka A. red. (2017), *Edukacyjne i społeczne wyzwania rzeczywistości cyfrowej*, Wydaw. Naukowe UAM, Poznań), 14 rozdziałów (artykułów) w monografiach naukowych (niektóre we współautorstwie, ze wskazaniem własnego udziału procentowego), 1 rozdział w podręczniku (Iwanicka A., Walter N., Pyżalski J., 2019, *Media a edukacja dziecka*, w: M. Klichowski, red., *Podręcznik akademicki – Pedagogika dziecka*, Wydaw. Naukowe UAM, Poznań), 8 artykułów w czasopismach naukowych oraz kilka innych publikacji (sprawozdania, recenzje).

Bardzo ważnym elementem w rozwoju naukowym Habilitantki był czynny udział w 32 konferencjach – krajowych i międzynarodowych. Ich szczegółowy wykaz zawarty jest w autoreferacie i w odrębnym dokumencie, zatytułowanym „Wykaz osiągnięć naukowych albo artystycznych, stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny”.

Istotnym elementem oceny Kandydata czy Kandydatki do uzyskania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika jest ocena bazująca na wskaźnikach naukometrycznych. Habilitantka podaje w swoim wykazie osiągnięć następujące wartości liczbowe:

- sumaryczny Impact Factor – 0,
- liczba cytowań publikacji (wg Web of Science) – 0,
- liczba cytowań publikacji (wg bazy Google Scholar) – 28,
- indeks Hirscha (wg Web of Science) – 0,
- indeks Hirscha (wg bazy Google Scholar) – 2,
- sumaryczna liczba punktów MNiSW – 267.

Aczkolwiek te liczbowe parametry nie należą do imponujących, sądzę, że w ocenie dorobku Habilitantki ważniejszy jest całościowy dorobek skumulowany, uwzględniający obok działalności naukowej, także aktywność edukacyjną, organizacyjną i popularyzatorską, a te komponenty oceniam bardzo pozytywnie.

4. Ocena rozprawy habilitacyjnej

Dr Agnieszka Iwanicka w liczącej 334 strony monografii pt. „Cyfrowy świat dzieci we wczesnym wieku szkolnym. Uwarunkowania korzystania z nowych technologii przez dzieci” podjęła ważny – a zarazem rzadko omawiany tak w wymiarze teoretycznym, jak i empirycznym – problem związany z doświadczaniem przez dzieci cyfrowości i wykorzystywaniem jej w codziennych aktywnościach.

Napisana z perspektywy pedagoga medialnego książka jest próbą odpowiedzi na pytanie, jak dzieci w wieku 6-9 lat funkcjonują w cyfrowym środowisku, uwzględniając wiedzę z zakresu pedagogiki, psychologii społecznej, teorii komunikowania oraz medioznawstwa, z punktu widzenia zarówno dzieci, jak i ekspertów oraz nauczycieli. Podstawą do prowadzonych przez Habilitantkę rozważań jest fakt, że kompetencje cyfrowe są dziś uznawane za jedno z ważniejszych, koniecznych, by dziecko mogło stać się pełnoprawnym uczestnikiem współczesnego i przyszłego cyfrowego społeczeństwa.

Dzieci już od najmłodszych lat coraz częściej sięgają po narzędzia cyfrowe. Programowanie, zajęcia wspierane nowymi technologiami czy przedmiotowe zajęcia cyfrowe

przestają być innowacją, a stają się codziennością. W tym kontekście podjęty przez Habilitantkę problem badawczy należy uznać za aktualny i ważny, zarówno ze względów poznawczych, jak i praktycznych.

Autorka monografii przekonuje, że wciąż mało wiemy, jak dzieci postrzegają własne funkcjonowanie w cyfrowym świecie, nie znamy też sposobów, w jaki tworzą doświadczenia cyfrowe oraz znaczeń, jakie nadają kompetencjom medialnym. W założeniu książka ma wypełnić niedostatek w literaturze naukowej dotyczącej mało jak dotąd rozpoznanego wycinka rzeczywistości, jakim jest korzystanie z narzędzi TIK przez dzieci we wczesnym wieku szkolnym. Szczególną jej wartością są przeprowadzone zgodnie z zasadami metodologii badania i ukazanie funkcjonowania dzieci w cyfrowym świecie właśnie z ich perspektywy, a nie tylko – jak w dotychczasowych publikacjach – z perspektywy dorosłych (choć ich ocenę także znajdziemy w monografii). Autorka podjęła się zbadania funkcjonowania w środowisku cyfrowym dzieci w wieku 6-9 lat.

Podjęty przez Autorkę temat jest ambitny i trudny badawczo, ze względu na innowacyjny charakter badanych działań rozwojowych dzieci z wykorzystaniem narzędzi technologii cyfrowych oraz stosunkowo krótki czas funkcjonowania edukacji cyfrowej w Polsce. Cele rozprawy oraz pytania badawcze zostały sformułowane jasno i precyzyjnie. Po lekturze książki mogę stwierdzić, że w rezultacie pogłębionych i rzetelnych studiów literaturowych oraz wyników przeprowadzonych badań empirycznych Habilitantka zrealizowała postawione zadania badawcze i osiągnęła cel rozprawy – doprowadzając do rozwiązania oryginalnie sformułowanego problemu naukowego. Całość opracowania jest znaczącym wkładem Autorki w rozwój teorii i empirii pedagogiki medialnej.

Przyjęty cel oraz teoretyczno-empiryczny charakter pracy zadecydowały o metodologii badań. Habilitantka wykorzystała podejście analityczno-diagnostyczne. Zastosowane podejście obejmuje dwie fazy:

- sprawozdawczo-projektową, bazującą na metodzie analizy i studiowania literatury przedmiotu, wykorzystaną dla wyjaśnienia i uporządkowania podstawowych pojęć, stosowanych koncepcji i ujęć modelowych,
- diagnostyczno-wartościującą, opartą na badaniach własnych, łączących metody ilościowe i jakościowe, przeprowadzoną na trzech podmiotach badań: dzieciach (w formie

wywiadów pogłębionych), ekspertach z obszaru edukacji cyfrowej (wywiad pogłębiony) oraz nauczycielach klas 0-3 (sondaż diagnostyczny).

Dzięki zastosowaniu zarówno badań ilościowych, jak i jakościowych Habilitantce udało się uzyskać pogłębiony obraz badanego zagadnienia – każda z badanych grup wniosła do niego nową perspektywę. Cele postawione na tym etapie badania miały charakter złożony:

- cel poznawczy – nakierowany na zbadanie funkcjonowania dzieci w wieku 6-9 lat w środowisku cyfrowym, poznanie uwarunkowań korzystnego rozwojowo wykorzystywania nowych technologii w działaniach dydaktycznych wskazywanych przez ekspertów oraz sprawdzenie, czy i w jakim stopniu nauczyciele i eksperci postrzegają kompetencje cyfrowe dzieci we wczesnym wieku szkolnym jako umiejętności przydatne w dorosłości dzieci,
- cel teoretyczny – polegający na rekonstrukcji istniejących założeń teoretycznych oraz opracowaniu własnych, dotyczących funkcjonowania dzieci w wieku wczesnoszkolnym w cyfrowym świecie; skategoryzowanie posiadanych przez dzieci umiejętności cyfrowych oraz opracowanie założeń dotyczących skutecznych działań wspomagających optymalne funkcjonowanie dzieci w cyfrowym środowisku,
- cel praktyczny – polegający na sformułowaniu zaleceń dla rodziców i nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej, związanych z podejmowaniem przez nich działań wspomagających optymalne funkcjonowanie dzieci w cyfrowym świecie.

W ramach badań Habilitantka zrealizowała:

- 30 wywiadów pogłębionych nieskategoryzowanych z dziećmi klas 0-3 w Poznaniu,
- 10 wywiadów eksperckich nieskategoryzowanych z ekspertami z zakresu edukacji cyfrowej i nowych technologii z całej Polski,
- sondaż diagnostyczny obejmujący nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej, w którym udział wzięło 717 nauczycieli z całej Polski.

W konkluzji swojej rozprawy Habilitantka podkreśla, że funkcjonowanie dzieci we wczesnym wieku szkolnym jest trudnym do ujęcia w ramy zjawiskiem, ze względu na różnorakie formy, jakie przybiera i oddziałujące na nie zmienne. Wskazuje, że zmiana powinna nastąpić przede wszystkim w dorosłych opiekunach dzieci, rodzicach, nauczycielach, wychowawcach, bo to ich powinnością jest pomóc dzieciom dorosnąć do cyfrowego świata. Zwraca uwagę, że dzieci mają w różnym stopniu rozwinięte kompetencje,

inne doświadczenia cyfrowe i nawyki. Habilitantka trafnie konstatuje, że jednym z ważniejszych rozwiązań wyrównania tych nierówności jest harmonijne i kompleksowe rozwijanie kompetencji cyfrowych dzieci już we wczesnym wieku szkolnym oraz akcentowanie konieczności wykorzystywania nowych technologii w uczeniu się dzieci.

Pod względem formalnym praca została przygotowana starannie. Zwraca uwagę troska Autorki o słowo, dobry styl i spójność prezentowanych wyników. Na pochwałę zasługuje też bogata (zajmująca 23 strony) i w większości bardzo aktualna bibliografia, w tym liczne pozycje anglojęzyczne. Pozycje bibliograficzne nie są ponumerowane, ale prosta aproksymacja pozwala na ich oszacowanie – jest ich około 450. Szkoda jednak, że Autorka nie dokonała podziału pozycji bibliograficznych na pozycje zwarte, artykuły z czasopism, akty prawne oraz netografię.

5. Ocena istotnej aktywności badawczej, współpracy międzynarodowej, dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego Habilitantki

W czasie swojej ponad 20-letniej działalności naukowo-dydaktycznej w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Pani dr A. Iwanicka otrzymała wiele nagród, wyróżnień i podziękowań, które świadczą o jej dużym zaangażowaniu w działalność naukową, dydaktyczną i organizacyjną. Spośród nich pragnę zwrócić uwagę na dwa bardzo prestiżowe wyróżnienia. Pierwsze z nich to otrzymany w roku akad. 2018/2019 tytuł „Najlepszego Dydaktyka Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM”. Wyróżnienie to jest tym cenniejsze, że przyznaje je Rada Samorządu Studentów. Drugie wyróżnienie, zasługujące na wymienienie, to powołanie dr A. Iwanickiej przez Panią Dziekan Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM w Poznaniu Prof. dr hab. Agnieszkę Cybal-Michalską do zespołu projektu „Ambasadorzy UAM” w kadencji 2016-2020.

Na przełomie października i listopada 2017 roku Habilitantka przebywała z wizytą studyjną w Brookdale Community College in Lincroft w Stanach Zjednoczonych, zdobywając tam wiele naukowo cennych doświadczeń.

Pani dr Agnieszka Iwanicka uczestniczyła bądź uczestniczy w trzech dużych międzynarodowych projektach badawczych: „Media and Information Literacy Policies in Europe” (2013-2014), „Media literacy in Europe” (2016) oraz w Programie Ramowym Unii

Europejskiej Horyzont 2020 (program w zakresie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji). Ten ostatni projekt jest zaplanowany na lata 2020-2024. Habilitantka była też wykonawcą w projekcie badawczym „Wiedza – Edukacja – Rozwój 2014-2020”. Udział w tych projektach owocował m.in. poszerzaniem obszaru zainteresowań naukowych oraz zbudowaniem szerokiego kontekstu do przygotowania rozprawy habilitacyjnej.

Warto podkreślić, że Habilitantka podjęła też w swoich naukowych rozważaniach istotny temat kodowania, które staje się coraz ważniejszą kompetencją współczesnego człowieka. Ten nurt naukowych dociekań znalazł odzwierciedlenie w artykule (Iwanicka A. (2017), *Zabawa w kodowanie inwestycją w nabywanie kluczowych kompetencji społeczeństwa wiedzy*, w: H. Krauze-Sikorska, M. Klichowski (red.), *Świat małego dziecka. Przestrzeń instytucji, cyberprzestrzeń i inne przestrzenie dzieciństwa*, Wydaw. Naukowe UAM, Poznań, s. 349-359).

Habilitantka pełni obecnie funkcję promotora pomocnicznego (przygotowywany przez mgr Agnieszkę Barwicką doktorat nt. *Wykorzystanie mediów w edukacji integracyjnej na wczesnym etapie szkolnym*, promotor: prof. UAM dr hab. Natalia Walter).

Habilitantka prowadzi aktywną i wielotematyczną działalność edukacyjną. W czasie swojej pracy zawodowej w UAM w Poznaniu realizowała zajęcia z takich przedmiotów, jak Media w edukacji; Komunikowanie medialne; Komunikowanie zdalne; Metodyka pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej; Multimedia; Psychologia internetu; Psychologiczne aspekty mediów oraz Zagrożenia medialne. Ponadto prowadzi zajęcia dydaktyczne, do których opracowała autorskie programy zajęć zgodne z KRK, na trzech kierunkach:

- pedagogika (wykłady, konwersatoria, laboratoria) – Media w edukacji, Media w edukacji specjalnej, Etyka mediów, Komunikowanie i wizualizacja, Komunikowanie medialne, Komunikowanie zdalne, Kultura i sztuka, Metodyka pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej, Multimedia, Projektowanie interfejsu, Psychologia internetu, Psychologiczne aspekty mediów, Radio i media audialne, Słowo i teatr, Socjologia edukacji, Pedagogika specjalna, Warsztaty dziennikarskie, Wiedza o sztuce, Zagrożenia medialne;
- biologia z ekologią (wykład i konwersatoria) – Komunikacja społeczna;
- socjologia (konwersatoria) – Pedagogika specjalna.

To szerokie spektrum problematyki było odzwierciedleniem rozszerzających się obszarów zainteresowań Habilitantki. Prowadziła też warsztaty, szkolenia i wykłady z edukacji medialnej dla środowiska pozanaukowego.

Od początku swojej pracy na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM pełni funkcję opiekuna naukowego różnych form studiów na kierunku Pedagogika oraz opiekuna praktyk. Uczestniczyła też jako współautorka bądź autorka w opracowywaniu programów kształcenia na kilku specjalnościach prowadzonych na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM.

Habilitantka pięciokrotnie uczestniczyła w komitetach organizacyjnych ogólnopolskich konferencji naukowych.

Jest członkinią kilku ważnych instytucji naukowych, m.in. Zespołu Pedagogiki Młodzieży w ramach Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk oraz Zespołu Pedagogiki Medialnej w ramach Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk, a także Polskiego Towarzystwa Technologii i Mediów Edukacyjnych (członek Zarządu), Polskiego Towarzystwa Edukacji Medialnej oraz Polskiego Towarzystwie Komunikacji Społecznej.

W roku 2019 Pani dr A. Iwanicka została zaproszona w roli eksperta do udziału w międzynarodowym projekcie badawczym NASK – Państwowy Instytut Badawczy „The Ten Big Questions about ICT in Education”. Projekt ten jest odpowiedzią NASK na społeczne potrzeby związane z funkcjonowaniem polskiej szkoły w nowej rzeczywistości technologicznej oraz sygnalizowanymi oczekiwaniami społecznymi. Funkcję eksperta Habilitantka pełni także w kilku innych organizacjach.

Z dużym zaangażowaniem Pani dr A. Iwanicka współpracuje z różnymi szkołami i instytucjami edukacyjnymi, wygłaszając na ich zaproszenie liczne wykłady. Inną formą popularyzacji nauki przez Habilitantkę jest współpraca z prasą („Głos Wielkopolski”) i radiem (Radio Eska).

6. Konkluzje

Ocena dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej pt. „Cyfrowy świat dzieci we wczesnym wieku szkolnym. Uwarunkowania korzystania z nowych technologii przez dzieci” Pani dr Agnieszki Iwanickiej jest jednoznacznie pozytywna.

Przedstawiony do oceny dorobek naukowy, a także pozostałe dokonania w obszarze dydaktycznym i organizacyjnym wskazują na bardzo duże zaangażowanie Habilitantki w życie naukowe, edukację i własny rozwój. Habilitantka dostarczyła wystarczająco dużo argumentów przekonujących, że jest wartościowym i doskonale przygotowanym merytorycznie i metodologicznie naukowcem, pedagogiem z pasją, osobą, która znakomicie nadaje się do pełnienia zadań samodzielnego pracownika nauki. Ocena tak bogatego dorobku i starannie przygotowanej – zarówno pod względem merytorycznym, jak i metodologicznym – monografii była dla recenzenta prawdziwą przyjemnością.

Habilitantka w toku swojej wieloletniej bardzo aktywnej działalności naukowo-dydaktycznej i organizacyjnej, wielu udanych występów konferencyjnych, a przede wszystkim w przedłożonej do recenzji rozprawie wykazała się bardzo dobrą znajomością tematyki interakcji dzieci we wczesnym wieku szkolnym ze światem mediów cyfrowych, zdolnością do ujmowania interdyscyplinarnej problematyki z różnych perspektyw oraz dokonywania trafnych analiz dużą. Dowiodła, że jest dociekliwą i dojrzałą badaczką rzeczywistości pedagogicznej, potrafiącą poprawnie zorganizować swój warsztat naukowy.

Rozprawa oraz całokształt aktywności naukowej Pani dr Agnieszki Iwanickiej odpowiadają kryteriom i wymogom określonym w art. 16 pkt. 1 i 2 Ustawy z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 r. Nr 84, poz. 455, Nr 112, poz. 654, z 2012 r. poz. 1544) i z pewnością stanowią znaczny wkład w rozwój dyscypliny pedagogiki w dziedzinie nauk społecznych, w obszarze której o taki stopień Habilitantka się ubiega.

